

Հարգելի՛ ընթերցող,

Արցախի Երիտասարդ Գիտնականների և Մասնագետների Միավորման (ԱԵԳՄՄ) նախագիծ հանդիսացող **Արցախի Էլեկտրոնային Գրադարանի** կայքում տեղադրվում են Արցախի վերաբերյալ գիտավերլուծական, ճանաչողական և գեղարվեստական նյութեր՝ հայերեն, ռուսերեն և անգլերեն լեզուներով: Նյութերը կարող եք ներբեռնել ԱՆՎՃԱՐ:

Էլեկտրոնային գրադարանի նյութերն այլ կայքերում տեղադրելու համար պետք է ստանալ ԱԵԳՄՄ-ի թույլտվությունը և նշել անհրաժեշտ տվյալները:

Շնորհակալություն ենք հայտնում բոլոր հեղինակներին և հրատարակիչներին՝ աշխատանքների էլեկտրոնային տարբերակները կայքում տեղադրելու թույլտվության համար:

Уважаемый читатель!

На сайте **Электронной библиотеки Арцаха**, являющейся проектом **Объединения Молодых Учёных и Специалистов Арцаха (ОМУСА)**, размещаются научно-аналитические, познавательные и художественные материалы об Арцахе на армянском, русском и английском языках. Материалы можете скачать БЕСПЛАТНО.

Для того, чтобы размещать любой материал Электронной библиотеки на другом сайте, вы должны сначала получить разрешение ОМУСА и указать необходимые данные.

Мы благодарим всех авторов и издателей за разрешение размещать электронные версии своих работ на этом сайте.

Dear reader,

The Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh (UYSSA) presents its project - **Artsakh E-Library** website, where you can find and download for FREE scientific and research, cognitive and literary materials on Artsakh in Armenian, Russian and English languages.

If re-using any material from our site you have first to get the UYSSA approval and specify the required data.

We thank all the authors and publishers for giving permission to place the electronic versions of their works on this website.

Մեր տվյալները – Наши контакты - Our contacts

Site: <http://artsakhib.am/>

E-mail: info@artsakhib.am

Facebook: <https://www.facebook.com/www.artsakhib.am/>

ВКонтакте: <https://vk.com/artsakhiblibrary>

Twitter: <https://twitter.com/ArtsakhELibrary>

ՀՀ ՍՊՈՐՏԻ ԵՎ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԵՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

«ՉԱՆԳԵՉՈՒԻԻ
ՊՂՆՁԱՄՈՒԲԳԵՆԱՅԻՆ
ԿՈՄԲԻՆԱՏ» ՓԲԸ

ԱՐՑԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ
ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ
ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՄ)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՑԱԽ

SCIENTIFIC
ARTSAKH

НАУЧНЫЙ
АРЦАХ

№ 1, 2018

Հիմնադիր – Founder – Учредитель:
ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՍՈՒՍԱՐԱՆ (ԵՊՀ)
YEREVAN STATE UNIVERSITY (YSU)
ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ (ЕГУ)
www.y-su.am

Հրատարակիչ – Publisher - Издатель:
ԱՐՅԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՍ)
UNION OF YOUNG SCIENTISTS AND SPECIALISTS OF ARTSAKH (UYSSA)
ОБЪЕДИНЕНИЕ МОЛОДЫХ УЧЁНЫХ И СПЕЦИАЛИСТОВ АРЦАХА (ОМУСА)
www.aegmm.org

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՅԱԽ

SCIENTIFIC ARTSAKH

НАУЧНЫЙ АРЦАХ

№1, 2018

*Նվիրվում է Հայաստանի առաջին Հանրապետության 100-րդ, Արցախյան շարժման 30-րդ ու
Էրեբունի-Երևանի հիմնադրման 2800-րդ ամյակներին*

*Dedicated to the 100th anniversary of the First Republic of Armenia, the 30th anniversary
of the Artsakh movement and the 2800th anniversary of the founding of Erebuni-Yerevan*

*Посвящается 100-летию Первой Республики Армения, 30-летию Арцахского движения и
2800-летию основания Эребуни-Ереван*

ԱԵԳՄՍ – UYSSA – ОМУСА
ԵՐԵՎԱՆ – YEREVAN – ЕРЕВАН
2018

*Չրատարակության Է երաշխավորվել Երևանի պետական Չամալսարանի գիտական խորհրդի թիվ 2/8.8 առ 29.11.2018թ. որոշմամբ
 Рекомендовано к публикации решением учёного совета №2/8.8
 от 29.11.2018г. Ереванского государственного университета
 Recommended for publication by the Yerevan State University
 Academic Council Decision №2/8.8 of November 29, 2018*

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՐԴ

Նախագահ՝ ԵՊՂ ռեկտոր, ԳԱԱ թղթակից անդամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Արամ ՄԻՍՈՆՅԱՆ

Անդամներ՝

ԱՎԱԳՅԱՆ Արծրուն, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ Չրանտ, հոգեբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԲԱԲԱՅԱՆ Դավիթ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 ԲԱԼԱՅԱՆ Վահրամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԳԱԼՍՏՅԱՆ Խաչիկ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 ԳՅՈՒԼԱՄԻՐՅԱՆ Զուլիխան, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԳՐՈՒՉԴԵՎ Վլադիսլավ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Կոստրոմա, ՌԴ)
 ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ Գևորգ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ Արման, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 ԺԵՅՄՈ Մարտիկ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Օլշտին, Լեհաստան)
 ԼԱՊԵՎԱՎ Վալենտինա, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Մոսկվա, ՌԴ)
 ԼՈՒԽՏԵՐՅԱՆԴՏ Օտտո, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Չամբուրգ, Գերմանիա)
 ՉՈՎՍԵՓՅԱՆ Մուշեղ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՂԱԶԻՆՅԱՆ Գագիկ, ԳԱԱ ակադեմիկոս, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
 ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ Աշոտ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՄԻՆԱՅԱՆ Էդիկ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ Կարեն, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ
 ՍԱՐԳՅԱՆ Չայկ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՎԱՍԿՈՎ Մաքսիմ, սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Դոնի Ռոստով, ՌԴ)
 ԶԵՌՅԱՆ Գարիկ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԶՈՂԱՐՅԱՆ Տիգրան, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գլխավոր խմբագիր՝ իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ **Ավետից ԳԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ**

Գիտական Արցախ, №1, 2018, Երևան, «ԱԵԳՄՍ» հրատ., 2018, 448 էջ:
 Scientific Artsakh, №1, 2018, Yerevan, «UYSSA» publ., 2018, 448 pages.
 Научный Арцах, №1, 2018, Ереван, Изд. «ОМУСА», 2018, 448 страниц.

«Գիտական Արցախ» պարբերականի 1-ին համարում տեղ են գտել հայկական արդի հիմնախնդիրներից մեկի՝ պետականության վերաբերյալ Չայաստանը, Արցախը, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները, Գերմանիան, Լեհաստանը և Բելառուսը ներկայացնող հեղինակների գիտական աշխատանքները:

Գիտական պարբերականում գետեղված են նաև Արցախի երիտասարդ գիտնականների և մասնագետների միավորման ու Երևանի պետական համալսարանի կողմից 2018թ. սեպտեմբերի 13-16-ը Ստեփանակերտում համատեղ կազմակերպված «Չայոց պետականության անցյալը, ներկան ու ապագան» 3-րդ միջազգային երիտասարդական գիտաժողովի լավագույն գիտական հոդվածները:

The first issue of «Scientific Artsakh» journal comprises the scientific works of authors from Armenia, Artsakh, the United States of America, Germany, Poland and Belarus on one of the most urgent problems for Armenians – the statehood. The publication also contains the best scientific articles of the 3rd international youth scientific conference «The past, present and future of the Armenian statehood», jointly organized by the Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh and Yerevan State University on September 13-16, 2018 in Stepanakert.

В первом номере журнала «Научный Арцах» нашли место научные работы авторов из Армении, Арцаха, Соединенных Штатов Америки, Германии, Польши и Беларуси по одной из актуальных для армян проблем – государственности.

В издании размещены также лучшие научные статьи 3-ей международной молодежной научной конференции «Прошлое, настоящее и будущее Армянской государственности», совместно организованной Объединением молодых учёных и специалистов Арцаха и Ереванским государственным университетом 13-16 сентября 2018 года в Степанакерте.

EDITORIAL COUNCIL

Chairman: Aram SIMONYAN, Rector of YSU, NAS RA Associate Member, Doctor of History, Professor

Members:

AVAGYAN Artsrun, Doctor of Philology, Professor
 AVANESYAN Hrant, Doctor of Psychology, Professor
 BABAYAN David, Doctor of History, Associate Professor
 BALAYAN Vahram, Doctor of History, Professor
 DANIELYAN Gevorg, Doctor of Law, Professor
 GALSTYAN Khachik, Doctor of Political Sciences, Associate Professor
 GHAZINYAN Gagik, Academician of NAS RA, Doctor of Law, Professor
 GRUZDEV Vladislav, Doctor of Law, Professor (Kostroma, Russia)
 GYULAMIRYAN Julieta, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
 HOVSEPYAN Moushegh, Doctor of Philology, Professor
 KERYAN Garik, Doctor of Political Sciences, Professor
 KOCHARYAN Tigran, Doctor of Political Sciences, Professor
 LAPAEVA Valentina, Doctor of Law, Professor (Moscow, Russia)
 LUCHTERHANDT Otto, Doctor of Law, Professor (Hamburg, Germany)
 MARKOSYAN Ashot, Doctor of Economic Sciences, Professor
 MINASYAN Edik, Doctor of History, Professor
 NERSISYAN Karen, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
 SARGSYAN Hayk, Doctor of Economic Sciences, Professor
 VASKOV Maksim, Doctor of Sociology, Professor (Rostov-on-Don, Russia)
 YEGHIAZARYAN Arman, Doctor of History, Associate Professor
 ZEJMO Marek, Doctor of Political Sciences, Professor (Olsztyn, Poland)

Editor-in-Chief: Avetik HARUTYUNYAN, Candidate of Law, Associate Professor

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Председатель: ректор ЕГУ, член-корреспондент НАН Республики Армения, доктор исторических наук, профессор **Арам СИМОНЯН**

Члены:

АВАԿՅԱՆ Արժրուն, доктор филологических наук, профессор
 АВАՆԵՏՅԱՆ Գրանտ, доктор психологических наук, профессор
 ԲԱԲԱՅԱՆ Դավիդ, доктор исторических наук, доцент
 ԲԱԼԱՅԱՆ Վահրամ, доктор исторических наук, профессор
 ՎԱՏՅԿՈՎ Մաքսիմ, доктор социологических наук, профессор (Ростов-на-Дону, Россия)
 ԳԱԼՏՅԱՆ Խաչիկ, доктор политических наук, доцент
 ԳՐԱԶԴԵՎ Վլадислав, доктор юридических наук, профессор (Кострома, Россия)
 ԳՅՍԼԱՄԻՐՅԱՆ Ժուլյետա, доктор педагогических наук, профессор
 ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ Գեվորգ, доктор юридических наук, профессор
 ԵԳԻԱԶԱՐՅԱՆ Արման, доктор исторических наук, доцент
 ԶԵՅԻՄՈ Մարек, доктор политических наук, профессор (Ольштын, Польша)
 ԿԱԶԻՆՅԱՆ Գագիկ, академик НАН РА, доктор юридических наук, профессор
 ԿԵՐՅԱՆ Գարիկ, доктор политических наук, профессор
 ԿՕՇԱՐՅԱՆ Կարեն, доктор политических наук, профессор
 ԼԱՔԱԵՎԱ Վալենտինա, доктор юридических наук, профессор (Москва, Россия)
 ԼՅՈՒՒՏԵՐՔԱՆԴՏ Օտտո, доктор юридических наук, профессор (Гамбург, Германия)
 ՄԱՐԿՕՏՅԱՆ Աշոտ, доктор экономических наук, профессор
 ՄԻՆԱՏՅԱՆ Էդիկ, доктор исторических наук, профессор
 ՆԵՐՏԻՏՅԱՆ Կարեն, кандидат экономических наук, доцент
 ՕՎՏՍԵՔՅԱՆ Մուսիշ, доктор филологических наук, профессор
 ՏԱՐԳՏՅԱՆ Գայկ, доктор экономических наук, профессор

Главный редактор: кандидат юридических наук, доцент **Аветик АРУТЮНЯН**

*Տպագրվում է ՀՀ սպորտի և երիտասարդության հարցերի նախարարության աջակցությամբ
 Is published with the support of the Ministry of Sport and Youth Affairs of the Republic of Armenia
 Публикуется при поддержке Министерства спорта и по делам молодежи Республики Армения*

ՄԻՋՆՈՐՂՆԵՐԻ ԴԵՐԸ ԱՆԼՈՒԾԵԼԻ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ: ԱՐՑԱԽԻ ԴԵՊԸ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ՊԵՏՐՈՍՅԱԼ

Պետությունների միջև առաջացած հակասությունների կարգավորման գործընթացում երրորդ կողմի ներգրավման հաճախականության ավելացման միտում նկատվում է Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո և բավականին արդյունավետ կերպով կիրառվում է հատկապես միջազգային հակամարտությունների կարգավորման բնագավառում: Միջնորդությունը քաղաքական գործընթաց է՝ առանց հակամարտության մասնակիցների կողմից միջնորդի գաղափարները ընդունելու նախապես ստանձնած պարտավորության: Բերկովիչն առանձնացնում է միջնորդների ներգրավման երեք հիմնական պատճառներ: Առաջին, միջնորդության հավանական թեկնածուն ունի համապատասխան մանդատ (օրինակ, ՄԱԿ-ը): Երկրորդ, հավանական երրորդ կողմը շահագրգռված է խնդրի կարգավորման հարցում, քանզի այն կարող է բացասաբար ազդել իր քաղաքական հետաքրքրությունների վրա: Եվ երրորդ, միջնորդը ցանկանում է մեծացնել իր ազդեցությունը հակամարտող կողմերի վրա: Երրորդ կողմը ներգրավվում է իրավիճակից որոշակի շահեր ակնկալելով, որոնք, մասնավորապես, վերաբերում են քաղաքական շահերին ու դաշինքների առկայությանը, գերտերության կարգավիճակի խնդրին, ինչպես նաև տնտեսական շահերին ու առևտրային կապերին²: Միջնորդության արդյունավետության և կիրառվող մեխանիզմների հստակությանը վերաբերող խնդիրներից ոչ պակաս կարևոր է նաև միջնորդների շահերին վերաբերող խնդիրը, քանզի գործընթացն ավելի արդյունավետ է, երբ կողմերն անաչառ են կամ նախընտրություններ չունեն վիճելի խնդրի առնչությամբ³: Խնդիրն ավելի է բարդանում, երբ խոսքը վերաբերում է անլուծելի հակամարտություններին, որոնց թիվն աճել է ամբողջ աշխարհում, քանզի անլուծելի հակամարտությունները երկարատև են, շարունակաբար խուսափում են կարգավորումից⁴, կայուն են և ունեն շրջափուլային բնույթ⁵, ավելին, ներառում են կարիքներին և արժեքներին առնչվող խնդիրներ⁶, որոնք ավելի բազմաբաղադրիչ են ու խորքային: Անլուծելիությունը ենթադրում է շարունակական, միևնույն ժամանակ զարգացող գործընթաց: Շատ քիչ հակամարտություններ կան, որ անլուծելի են ի սկզբանե, փոխարենը նրանք դառնում են անլուծելի ժամանակի հետ՝ ապակառուցողական խնդիրների ի հայտ գալուն զուգընթաց: Անլուծելիության առաջնային պատճառը հակամարտության ապակառուցողական ընթացքն է, հաղորդակցման դժվարությունները, որոնք առաջանում են լեզվական և մշակութային խոչընդոտների պատճառով, խեղաթյուրումը, որը պայմանավորված է եսկալացիայի և թշնամանքի մեծացման հետ և այլն: Անլուծելի հակամարտությունների հետևանքներն ահռելի են. բռնություն կամ տեղահանում,

¹ Bercovitch J., *Mediation.*, in: I.W. Zartman, ed. *Peacemaking in international conflict.* Washington, DC, United States Institute of Peace Press, 2007, pp. 163–194.

² Frazier D., *Third Party Characteristics, Territory and the Mediation of Militarized Interstate Disputes, Conflict Management and Peace Science*, Vol. 23, 4, 2006, pp. 267-284 .

³ Eisenkopf G., Bächtiger A., *Mediation and Conflict Prevention, Journal of Conflict Resolution*, Vol 57(4), 2012, pp. 570-597.

⁴ Putnam L., Wondelleck J., *Intractability: Definitions, Dimensions, and Distinctions*, In Lewicki R., Gray B., Elliott M. (eds.), *Making Sense of Intractable Environmental Disputes*, Washington, D.C., Island Press, 2003.

⁵ Kriesberg, L. *Constructive Conflicts: From Escalation to Resolution.* Lanham, Md., Rowman and Littlefield, 2007.

⁶ Azar E., *The Analysis and Management of Protracted Conflicts*, Lexington Press, 1991; Kriesberg L. *Constructive Conflicts: From Escalation to Resolution*, Lanham, Md.: Rowman and Littlefield, 2007.

տնտեսական, սոցիալական և հոգեբանական հետևանքներ (վախ, ատելություն, զայրույթ), որոնք դժվար հաղթահերելի են անգամ հակամարտության կարգավորումից հետո¹: Աշխարհում գոյություն ունեցող անլուծելի հակամարտությունները (Մերձավոր Արևելք, Զաշմիր, Շրի Լանկա, Զյուսիսային Իռլանդիա, Կիպրոս) սպառնում են ներգրավված ժողովուրդների և միջազգային հանրության բարօրությանը և առնչվում են այնպիսի խնդիրների, ինչպիսիք են տարածքային ամբողջականությունը, ազգերի ինքնորոշումը, ռեսուրսների համար պայքարը, հիմնարար արժեքները և այլն: Թեև հակամարտություններն ի սկզբանե չեն համարվում անլուծելի, սակայն դառնում են այդպիսիք եսկալացիայի, բացասական տրամադրվածության և թշնամական ընկալումների պատճառով, որոնք ազդում են հակամարտության ընթացքի և փոխհարաբերությունների վրա: Այնուամենայնիվ, ի՞նչն է հակամարտությունը վերածում անլուծելի խնդրի: Բազմաթիվ հետազոտողներ անլուծելիության հիմնական պատճառ են համարում կարգավորման գործընթացի վրա ազդեցություն ունեցող լրացուցիչ գործոնները, մասնավորապես, միջնորդների շահերն ու դրանց բախումը՝ դրանից բխող բոլոր բացասական հետևանքներով: Անլուծելի հակամարտություններից շատերն ունեն կառուցողական ճանապարհով լուծում գտնելու ներուժ, սակայն լուծումն ավելի է ձգձգվում, երբ կողմերի միջև թշնամական վերաբերմունքին գումարվում են միջնորդների շահերն ու երկակի նպատակները: Չարթմանը, անդրադառնալով անլուծելի հակամարտությունների վրա ազդող գործոններին, առանձնացնում է² հինգ ներքին և երեք արտաքին գործոններ՝ արմատավորումը, կողմնակալությունը և բուֆերային դառնալը: Արմատավորման գործոնն ամենազդեցիկն է որպես երրորդ երկրների միջամտության արդյունք՝ սեփական շահերի առաջխաղացման հանգամանքով պայմանավորված: Այդ ազդեցությունը կարող է խթանել լուծման գործընթացը, բայց նաև տանել դեպի անլուծելիություն: Երկրորդ գործոնը համապատասխանում է այն իրավիճակին, երբ միջնորդները շեշտը դնում են տարածաշրջանում իրենց հետապնդած շահերի վրա: Անլուծելի հակամարտությունները հատկապես վտանգավոր են այն դեպքում, երբ ունեցել են զինված բախումների փուլ և անլուծելիությունը բախումների վերականգնման շարունակական վտանգ է ներկայացնում³:

Կարգավորման գործընթացում ներգրավված երրորդ կողմն ավելի շահագրգռված է կարգավորման գործընթացի արդյունավետությունն ապահովելու գործում, երբ տվյալ իրավիճակից կարող է քաղել իր օգուտները: Նախ և առաջ, միջնորդ երկրներն ուղղակիորեն շահեկան իրավիճակում են հայտնվում, երբ կարգավորման գործընթացը հնարավորություն է տալիս նվազեցնել բացասական արտաքին ազդեցությունները, (փախստականների խնդիր, ընդհատված առևտրաշրջանառություն և այլն) երբ հակամարտությունը նույն տարածաշրջանում է կամ սահմանակից է միջնորդ երկրին կամ երկրներին: Երկրորդ, որոշ դերակատարներ բարձր են գնահատում խաղաղաշինության մարդասիրական օգուտները: Միջազգային կազմակերպությունները կամ ոչ կառավարական կազմակերպությունները որոշ դեպքերում շահագրգռված են խաղաղության հաստատման գործում, քանզի խաղաղության ամրապնդումն ու կայունության պահպանումն ամրագրված են այդ կազմակերպությունների կանոնադրության մեջ որպես գերակա նպատակներ: Եվ երրորդ, այդ դերակատարները շահագրգռված են

¹ Burgess H., Burgess G., Intractability and the Frontier of the Field, *Conflict Resolution Quarterly*, Vol. 24, 2, 2006, pp.177-186.

² Zartman W., Analyzing Intractability, (eds.) Crocker Ch., Hampson F., Aall P., *Grasping the Nettle: Analyzing Cases of Intractable Conflict*, Washington, 2005, pp. 47-64.

³ Torosyan T., *To the Resolution of Intractable Conflicts: Nagorno-Karabakh and Kosovo, Iran and the Caucasus*, 17, 2013, pp. 427-441.

հակամարտության կարգավորման գործընթացով, քանզի այդ տարածաշրջանում շատ բարձր են խաղաղությունները և կարգավորման հաջող ելքից հետո կարող են ուղղորդել միջազգային և տարածաշրջանային գործընթացներն իրենց օգտին¹:

Արցախյան հակամարտությունը հետխորհրդային տարածքի ամենարյունալի բախումներից մեկն է, որի կարգավորման գործընթացում կարելի է առանձնացնել մի քանի կարևոր փուլեր՝ Բ.Ելցինի և Ն.Նազարբաևի միջնորդությունը 1991թ. սեպտեմբերին, Իրանական կողմի ակտիվությունը 1992թ. փետրվարից մայիս ընկած ժամանակահատվածում, Նազարբաևի միջամտությունը 1992թ. սեպտեմբերին, ԵԱՀԽ ներգրավումը 1992-1994թթ., Ռուսաստանի ակտիվությունը 1993թ. Նոյեմբերից մինչև 1994թ. դեկտեմբեր՝ ի դեմս Մինսկի խմբի ռուսաստանցի համանախագահ Կազիմիրովի և, ի վերջո, ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի ձևավորումը խնդրի կարգավորման նպատակով սկսած 1995թ. հունվարից մինչև մեր օրեր²: Այնուամենայնիվ, խնդրի կարգավորման ուղղությամբ չկան հստակ քայլեր, որի հիմնական պատճառներից մեկն էլ աշխարհաքաղաքական շահերի բախումն է, շատ բարձր են խաղաղությունները, իսկ Մինսկի խմբի մաս են կազմում գերտերության կարգավիճակ ունեցող ԱՄՆ-ն և Ռուսաստանը, որը լրացուցիչ խնդիրներ է առաջացնում կարգավորման գործընթացում աշխարհաքաղաքական շահերը հավասարակշռելու տեսանկյունից:

Ինչպե՞ս է հնարավոր ավելի արդյունավետ կերպով կարգավորել արցախյան հակամարտությունը: Ապակառուցողական մոտեցումները սահմանափակելու համար կարևոր է, որ կարգավորման գործընթացում ներգրավված միջնորդները հեռու մնան կարգավորման անիրատեսական նպատակներից և ուշադրությունը կենտրոնացնեն խնդիրը կառուցողական դաշտ տեղափոխելու վրա՝ առաջնային պլան մղելով հակամարտության կարգավորման իրավական գործոնը: Կարգավորման գործընթացի ապակառուցողական լինելը հոյի է Եսկալացիայի վտանգով, որի ականատեսը եղանք 2016թ. ապրիլին: Ադրբեջանական կողմի սադրանքների շրջափուլն ի վերջո բերեց առարկայական երկխոսության դադարեցմանը՝ մեծացնելով ատելության մակարդակը (հայաստացույթյան քաղաքականության ավելի վառ դրսևորումներ) ու Նորանոր բախումների հավանականությունը, որի նպատակն արդեն ոչ թե սեփական շահերի առաջխաղացումն է, այլ հակառակորդի ոչնչացումը: Ադրբեջանական կողմի սանձազերծած քառօրյա պատերազմը հանգեցրեց բևեռացման, գործընթացի, որն Եսպես մեծացրեց հակամարտությանն առնչվող խնդիրների շրջանակը:

Տարածված կարծիք կա, որ միջնորդությունը առաջընթաց ապահովող գործընթաց է, որը չի փորձում ստվերել անցյալի բացասական կամ ցավալի դեպքերը, փորձում է լուծել անհետաձգելի խնդիրները, որպեսզի կողմերի հետագա հարաբերություններն ու շահերը բավարարվեն և հաղթահարելի լինեն³: Իրականում միջնորդներն ու հակամարտության կողմերը պարտավոր են արձագանքել միջադեպերին, իրադարձություններին և հակասություններին, որոնք կարող են առաջանալ խնդրի կարգավորման գործընթացին զուգընթաց, քանզի անպատժելությունը կարող է հանգեցնել ամենաթողության մթնոլորտի: Ասվածի ապացույցը ադրբեջանական կողմի՝ հրադադարի ռեժիմը պարբերաբար խախտելու դեպքերն էին, որոնց չտրվեց համապատասխան արձագանք միջնորդների կողմից ու պատճառ հանդիսացավ պատերազմի սանձազերծմանը 2016-ին:

¹ Beardsley K., Lo N., Democratic Communities and Third-Party Conflict Management, *Conflict Management and Peace Science*, 30(1), 2013, pp. 76–93.

² Mooradian M., Druckman D., Hurting Stalemate or Mediation? The Conflict over Nagorno-Karabakh, 1990–1995, *Journal of Peace Research*, Vol. 36, 6, 1999, pp.709-727.

³ Moore C., *The Mediation Process*, San Francisco: Jossey-Bass, 2003, p. 393.

Յակամարտության կարգավորման գլխավոր խոչընդոտն, ի թիվս այլոց, Արցախի՝ բանակցային գործընթացում ներգրավված չլինելու խնդիրն է, և այս իրավիճակը բացառիկ է այն առումով, որ բանակցային սեղանի շուրջ չի գտնվում ինքնորոշվել ցանկացող կողմը: Յաջորդ կարևորագույն խնդիրը միջնորդների շահերի ու հետաքրքրությունների բախման ազդեցությունն է ապակառուցողական գործոնների առաջացման վրա, որոնք, գործնականում, խնդիրն անլուծելի են դարձնում: Արցախյան հակամարտության կարգավորման գործընթացը կառուցողական դաշտ տեղափոխելու հարցում առանցքային դերակատարում կարող է ունենալ փոխակերպվող միջնորդությունը, որը բավականին բարդ ու հետևողական քայլերի ամբողջություն է՝ նոր օրակարգի ձևավորումից մինչև բանակցային ռազմավարության փոփոխություն, նոր ռեսուրսների ներգրավում, ոչ պաշտոնական հանդիպումների անցկացում, ընդհուպ մինչև միջնորդական ձևաչափի փոփոխություն:

Մարգարիտ Պետրոսյան
ՄԻՋՆՈՐԴՆԵՐԻ ԴԵՐԸ ԱՆԼՈՒԾԵԼԻ ՅԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ
ԳՈՐԾԸՆԹԱՅՈՒՄ: ԱՐՅԱԽԻ ԴԵՊԵԸ

Բանալի բառեր՝ անլուծելի հակամարտություն, միջնորդություն, շահեր, Արցախ

Միջնորդությունը հակամարտությունների կանխարգելման, կառավարման և կարգավորման ամենաարդյունավետ միջոցներց է, սակայն միջնորդի ներգրավումը կարգավորման գործընթաց է ներմուծում ևս մեկ, լրացուցիչ գործոն՝ միջնորդների շահերը, որն իր հերթին ավելի է բարդացնում կարգավորման՝ առանց այդ էլ բարդ գործընթացը: Խնդիրն ավելի է բարդանում անլուծելի հակամարտությունների պարագայում, որոնց առաջացման պատճառները գտնվում են շատ տարբեր հարթություններում և բավականին լայն միջակայքում, սակայն այդ խնդիրների շարքում իր ուրույն տեղն ունի նաև միջնորդների դերակատարությունը կողմերի միջև փոխհարաբերությունները հավասարակշռելու և սեփական շահերը առաջնային պլան չտանելու տեսանկյունից: Հոդվածը նպատակ ունի պարզել միջնորդների դերը անլուծելի հակամարտությունների առաջացման գործընթացում արցախյան հակամարտության օրակարգով:

Margarit Petrosyan
THE ROLE OF MEDIATORS IN THE PROCESS OF CONFLICT RESOLUTION:
THE CASE OF ARTSAKH

Keywords: *intractable conflicts, mediation, interests, Artsakh*

Mediation is one of the most effective ways of preventing, managing and resolving international conflicts. However, the involvement of mediators in the settlement process, in turn, complicates the process due to the interests of mediators. This problem is more complicated in the case of intractable conflicts the causes of which are in many different dimensions and in a fairly wide range. But among these issues, the role of mediators also has its own place: to balance the relationship between the parties and do not give priority to their own interests. The article aims to clarify the role of mediators in the resolution process of intractable conflicts and in particular the case of Artsakh.

Маргарит Петросян
РОЛЬ ПОСРЕДНИКОВ В ПРОЦЕССЕ УРЕГУЛИРОВАНИЯ НЕРАЗРЕШИМЫХ
КОНФЛИКТОВ НА ПРИМЕРЕ АРЦАХА

Ключевые слова: *неурегулированный конфликт, посредничество, интересы, Арцах*

Посредничество является одним из наиболее эффективных способов предотвращения, управления и разрешения международных конфликтов. Однако вовлечение медиаторов в процесс урегулирования в свою очередь усложняет процесс из-за интересов посредников. Проблема усугубляется, когда речь идет о неразрешенных конфликтах, причины которых находятся в довольно широком диапазоне. Задача посредников тут заключается в следующем: сбалансировать отношения между сторонами и не отдавать приоритет своим собственным интересам. Целью статьи является выяснение роли посредников в процессе возникновения неразрешенных конфликтов на примере карабахского конфликта.

56. **Պետրոսյան Աննա** – ՄՄՅ դասախոս, մ.գ.թ., դոցենտ
Petrosyan Anna - Lecturer of MMU, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Петросян Анна – преподаватель УММ, к.п.н., доцент
E-mail: anna.petrosyan5@gmail.com
57. **Պետրոսյան Մարգարիտ** - ԵՊԼՅ ասպիրանտ և դասախոս
Petrosyan Margarit - PhD student and Lecturer of YSULSS
Петросян Маргарит - аспирант и преподаватель ЕГЛУ
E-mail: petrossianmaga@gmail.com
58. **Պողոսյան Լիլիթ** - ԵՊՅ դասախոս, պ.գ.թ., դոցենտ
Poghosyan Lilit - Lecturer of YSU, Candidate of History, Associate Professor
Погосян Лилит - преподаватель ЕГУ, к.и.н., доцент
E-mail: lilithpoghosyan@yahoo.com
59. **Սարգսյան Արփինե** - ԶՊՏԶ Գյումրու մասնաճյուղի հայցորդ
Sargsyan Arpine - PhD student of ASUE Gyumri branch
Саргсян Арпине - соискатель Гюмрийского филиала АГЭУ
E-mail: arpinesargsyan1994@gmail.com
60. **Սարգսյան Լիլիթ** – ԶՌՅ մագիստրատուրայի ուսանող
Sargsyan Lilit - student of Master course of ARU
Саркисян Лилит - студентка магистратуры РАУ
E-mail: sargsyan.lilit.97@gmail.com
61. **Սարգսյան Հայկ** - ԵՊՅ տնտեսագիտության և կառավարման ֆակուլտետի դեկան, տ.գ.դ., պրոֆեսոր
Sargsyan Hayk - Dean of the faculty of Economics and Management, Doctor of Economic Sciences, Professor
Саргсян Гайк - декан факультета экономики и управления ЕГУ, д.э.н., профессор
E-mail: sargsyan.yso@gmail.com
62. **Սարոյան Գալուստ** - Երևանի թատրոնի և կինոյի պետական ինստիտուտի ուսանող
Saroyan Galust - student of Yerevan State Institute of Theatre and Cinema
Сароян Галуст - студент Ереванского государственного института театра и кино
E-mail: galust_saroyan@edu.aua.am
63. **Սիբիրսկայա Ալբինա** - Բելառուսի ԳԱԱ ավագ գիտաշխատող (ք.Մինսկ, Բելառուս)
Sibirskaya Albina - Senior Researcher of NAS of Belarus (Minsk, Belarus)
Сибирская Альбина - старший научный сотрудник НАН Беларуси (г.Минск, Беларусь)
E-mail: kordik2004@mail.ru
64. **Սիմոնյան Գուրգեն** - ՀՀ ԳԱԱ գիտաշխատող, ք.գ.թ.
Simonyan Gurgen - researcher of NAS RA, Candidate of Political Sciences
Симонян Гурген – научный сотрудник НАН РА, к.п.н.
E-mail: gurgensimonyan4@gmail.com

- Գուրգեն Սիմոնյան.** Արցախի Հանրապետության պետական ապարատի զարգացման հեռանկարները երկպալատ օրենսդիր իշխանությամբ հայկական դաշնային պետության կազմում.....186
Gurgen Simonyan. The Perspectives of the Development of the State Apparatus of the Republic of Artsakh in the Armenian Federal State with Bicameral Legislative Structure.
- Գурген Симонян.** Перспективы развития государственного аппарата Республики Арцах в составе федеративного армянского государства с двухпалатным органом законодательной власти
- Մամիկոն Մարգարյան.** Համագործակցության մշակույթը՝ որպես ազգային անվտանգության ապահովման գործընթաց.....193
Mamikon Margaryan. Cooperation Culture as Process of Providing of the National Security
- Мамикон Маргарян.** Культура сотрудничества как процесс обеспечения национальной безопасности
- Ռոբերտ Ղևոնդյան.** Զաղաքացիական հասարակության զարթոնքը՝ թավշյա հեղափոխության համատեքստում.....201
Robert Ghevondyan. Civil Society Awakening in the Context of Velvet Revolution
- Роберт Гевондян.** Расцвет гражданского общества в контексте бархатной революции
- Սերգեյ Վարդազարյան.** Ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորման առանձնահատկություններն ու հեռանկարները.....205
Sergey Vardazaryan. Peculiarities and Prospects of the Karabakh Conflict Arrangement
- Сергей Вардазарян.** Особенности и перспективы урегулирования карабахского конфликта
- Անժելա Մնացականյան.** ՀՀ ռազմական քաղաքականությունը, որպես պետականության ամրապնդման երաշխիք.....212
Anzhela Mnatsakanyan. Military Policy of the Republic of Armenia as Guarantee of Strengthening State
- Анжела Мнацакян.** Военная политика Республики Армении как гарантия укрепления государственности
- Լիլիթ Չիչոյան.** Կառավարող ընտրանու պատասխանատվությունը Երիտասարդության քաղաքական սոցիալականացման գործընթացում.....217
Lilit Chichoyan. The Responsibility of Ruling Elite in the Process of Youth Political Socialization
- Лилит Чичоян.** Ответственность правящей элиты в процессе политической социализации молодежи
- Մանե Աթիկյան.** Երիտասարդության քաղաքական սոցիալականացումը՝ որպես լիդերության գործառույթ.....222
Mane Atikyan. Political Socialization of Youth as a Function of Leadership
- Мане Атикян.** Политическая социализация молодежи как функция лидерства
- Մարգարիտ Պետրոսյան.** Միջնորդների դերը անլուծելի հակամարտությունների կարգավորման գործընթացում: Արցախի դեպքը.....228
Margarit Petrosyan. The Role of Mediators in the Process of Conflict Resolution: The Case of Artsakh
- Маргарит Петросян.** Роль посредников в процессе урегулирования неразрешимых конфликтов на примере Арцаха